

УДК 159.9

Бочелюк В.Й.¹, Сизоненко А.О.²

¹ д-р психол. наук, проф. НУ «Запорізька політехніка»

² студ. гр. СНЗ-111м НУ «Запорізька політехніка»

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАСИЛЬСТВА В ПОДРУЖНІХ ПАРАХ (ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ)

Сім'я є одним із найважливіших соціальних інститутів, який потребує наукового дослідження. Особливо гостро постає ця потреба в період кризового стану нашого суспільства, проявами якого є постійне зростання числа розлучень, і, як наслідок, виникнення неповних сімей. Це пов'язано з негативними явищами повсякденного життя, такими, як інфляція, відсутність правових гарантій, соціальна й політична нестабільність, невизначеність майбутнього сім'ї в умовах політичної, економічної та соціальної кризи в

Україні, що охопили усі соціальні структури та найбільш негативно позначаються на сім'ї. Наслідком такої ситуації є різке зниження адаптивних можливостей сім'ї, зростання її дисфункційності внаслідок невміння партнерів вирішувати виникаючі проблеми та йти на компроміси.

Насильство, що виникає у сім'ях внаслідок економічних, соціальних, воєнних дій та психологічних чинників, здебільшого руйнують їх, а це негативно впливає на виховання дітей, в результаті чого зростає дитяча злочинність, наркоманія, проституція. Значна кількість подружніх пар відмовляється від вирішення проблем, що виникають, вважаючи розлучення найкращим виходом з будь-якого конфлікту. Таким чином, вивчення проблеми подолання конфліктів у сім'ї зумовлене не лише пошуком шляхів гармонізації стосунків сімейного подружжя, а й необхідністю зниження рівня соціальних проблем у державі.

Проблема насильства, та як його результат, конфліктність розроблялася представниками різних психологічних напрямків як у зарубіжній (А. Адлер, А. Басс, К. Лоренц, Н. Міллер, Дж. Морено, З. Фрейд, К. Юнг), так і українській (І. Ващенко, О. Волошок, Л. Гридковець, О. Данильян, Л. Долинська, В. Захарченко, Л. Котлова, М. Мазурок, М. Пірен) психології. У процесі будь-якої комунікації можливе розходження думок, очікувань і уподобань, але важливо, як людина вирішує назріваючі конфлікти, чи може вона зробити свою поведінку безпечнішою стосовно іншої людини. Звідси впливає необхідність вивчення не лише конфлікту як психологічного феномена, але й пошуку ефективних способів попередження і розв'язання різноманітних конфліктних ситуацій, в тому числі і сімейних.

Проблема підготовки молоді до сімейного життя висвітлюється в роботах О. Бондарчука, Г. Дьоміної, О. Кікінеджі, З. Кісарчук, К. Мілютіної, Л. Помиткіної, К. Седих, О. Столярчук, Р. Фелоренко, О. Шевчишиної. В них розглядаються питання формування нових сімейно-шлюбних стосунків, типології функцій сім'ї.

Проблеми в уже сформованих сім'ях і спроби їх вирішення досліджували такі вчені як Ю. Альошина, С. Клапішевська, М. Корольчук, В. Кравець, О. Піддубна та інші. В українській психології цього напрямку вивчались: вплив батьківської сім'ї на життєдіяльність молодого подружжя (Л. Маценко); особливості протікання сімейної кризи у молодих сім'ях (Р. Федоренко); динаміка особистісних рис у молодого подружжя (Л. Сердюк); умови подолання конфліктів у молодій сім'ї (Л. Омельченко); психопрофілактика міжособистісних конфліктів у сім'ях військовослужбовців (Є. Потапчук); образ «Я» як регулятор подружніх взаємин (Н. Давидюк); психологічні особливості сімейних стосунків сексуально дезадаптованих пар (І. Леванова); вплив рівня домагань подружжя на сімейні стосунки (О. Язвінська) та ін.

Шлюбно-сімейні відносини в суспільстві є найважливішою сферою існування як окремого індивіда, так і всієї держави. Зокрема, проблема насильства в сім'ях посідає не менш значуще місце щодо питання попередження, подолання як міжособистісних так і внутрішньо-особистісних конфліктів. В будь-якому конфлікті партнери відчують змішані почуття (з однієї сторони, злість, ненависть, з іншої – приглушені доброзичливі почуття, породжені досвідом попереднього спілкування).

Дослідження сімейного насильства, способів його вирішення, вивчення і порівняння чоловічих та жіночих поглядів на їх подолання є дуже актуальним у сьогодинішньому суспільстві, де процент одружень у віці 18-35 років майже дорівнює процентові розлучень.

Тим не менш, співвідношення розлучень до шлюбів не дає повного уявлення. В деяких випадках виникають розбрат і дисгармонія, в яких зазвичай залучаються всі, хто живе під одним дахом, як батьки, так і діти. В інших випадках, незважаючи на те, що зовні все здається спокійно, всередині «гниють рани гіркоти», а більшість психічних і емоційних проблем зазвичай призводять до напруги і дисгармонії в родині, головним чином у шлюбних взаєминах.

Таким чином, прогресуюче погіршення психічного та емоційного здоров'я є одним з багатьох симптомів сучасного суспільства, що свідчить про найбільш важливі соціально-психологічні проблеми наших днів – руйнування шлюбу і сім'ї.

Питання про зміцнення шлюбу та поліпшення шлюбної структури населення набуває державного значення у зв'язку з проблемою народжуваності. Вирішення таких проблем немислиме без вивчення механізмів внутрішньо-сімейних відносин. Психологічний клімат сім'ї не є чимось незмінним, даним раз і назавжди. Його створюють члени кожної родини і від їхніх зусиль залежить, яким він буде, сприятливим чи несприятливим. Вихідною основою сприятливого клімату сім'ї є подружні стосунки. На державному рівні слід активно підняти питання «цивільних шлюбів», провести боротьбу з ідеєю, що шлюб був «помилкою» з самого початку, і що він більше не доречний в наших сучасних «передових» умовах соціального процесу. Спільне життя вимагає від подружжя вирішення конфлікту – готовності до видалення егоїзму в шлюбі, вміння рахуватися з потребами партнера, поступатися один одному, розвивати в собі такі якості, як взаємна повага, довіра, взаєморозуміння, а подібні, незаконні стосунки, лише допомагають втекти від конфлікту, але не з метою його розв'язання.

Водночас, проведений аналіз психолого-педагогічної літератури не виявив спеціальних досліджень психологічних чинників виникнення конфліктів у молодій сім'ї, а також засобів їх профілактики.

Таким чином, соціальна значущість проблеми насильства у сім'ї та її недостатнє вивчення у психологічній науці і обумовили вибір теми дослідження: «Соціально- психологічні особливості насильства в подружніх парах».